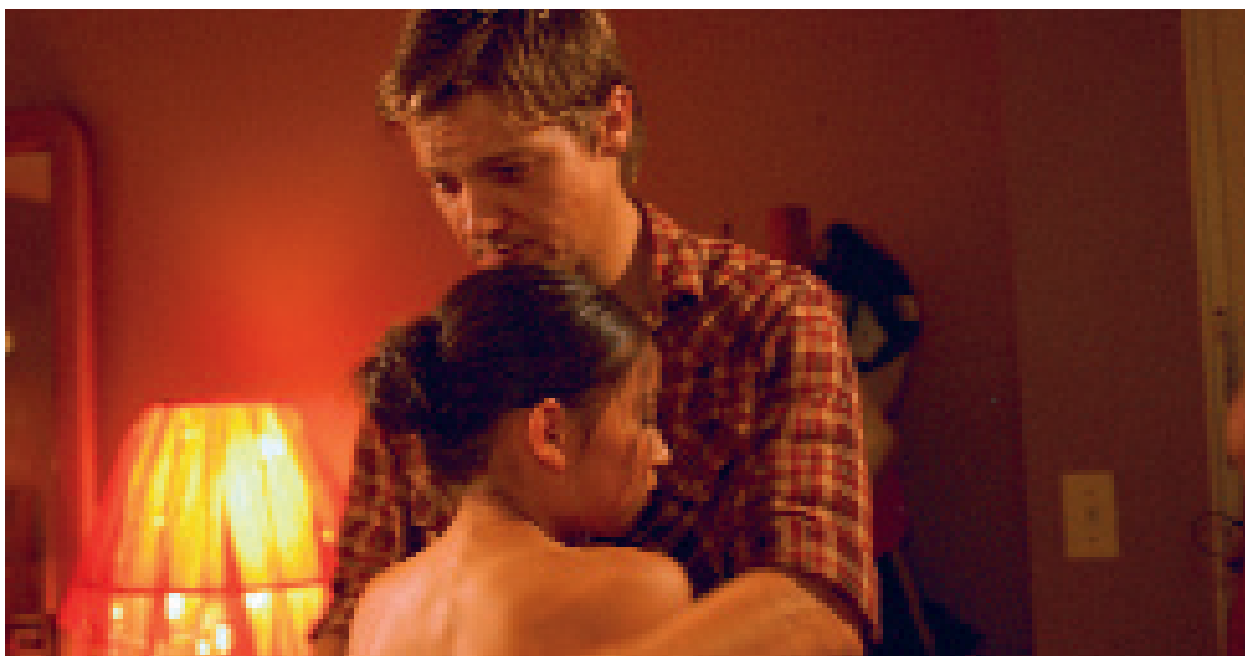

Uppgörelsen

Ett barn dör när en kompis kastar in en molotovcocktail i en koja. Hur hanterar de andra 12-åringarna i gänget kompisens död? Var det en olyckshändelse eller mord? Filmen följer barnen och deras föräldrar och deras olika sätt att hantera alla de känslor som kommer upp till ytan.

Rekommenderad från åk 7

EN FILMHANDLEDNING AV
JOHANNA KOLJONEN

Handling

Uppgörelsen handlar om en grupp tolvåringar som på olika sätt tar några avgörande steg från barndomen mot vuxenlivet.

De 12-åriga tvillingbröderna Rudy och Jacob förföljs i skogen av två mobbare, Kenny och Jeff. De flyr upp i Rudys trädkoja och Rudy håller en hink med kiss över förföljarna. Kenny och Jeff hotar med hämnd.

Malee bor med sin mamma. De har en ganska bra relation, men hon saknar sin frånvarande pappa. När Malee får sin första mens reagerar hon med glädje: hon påpekar åt sin vän Leonard att hon nu är könsmogen och skulle kunna få ett barn.

Kenny och Jeff hotar riva ner trädkojan under natten. Rudy beslutar sig för att sova över i kojans tillsammans med Leonard som vakter. Rudys bror Jacob följer inte med. Det verkar som om det stora födelsemärket Jacob har i ansiktet har gjort honom blyg och tvär. Just idag bär han till och med hockey-

mask som Jason, mördaren i *Fredagen den 13-filmerna*. Det framgår att Kenny och Jeff mobbat Jacob länge: Rudy säger att han borde försvara sig och kallar honom mesig. Mobbingen är inte bara Jacobs problem, utan också Rudys, eftersom de är bröder.

Kenny och Jeff kastar en molotovcocktail på kojans, som de tror är tom. Jeff springer iväg; Kenny släpar Leonard ifrån elden när han ramlar ner från trädet. Rudy brinner inne och dör.

Jacobs och Rudys pappa säljer skogsdungen där kojans ligger: han vill inte bli påmind om olyckan. Leonard får en skullskada som gör att han helt förlorar luktsinnet och följaktligen också smaksinnet. Doktorn påpekar, att det kanske är bra: Leonard är, liksom hela sin familj, gravt överviktig. I skolan ger gymmläraren honom några böcker om näringslära och träning, och lovar att Leonard i high school kan få börja spela amerikansk fotboll. Förutsatt att han får ordning på sin kondition.

Efter Rudys begravning träffar Malee en av sin mammas patienter, Gus, på psykologmottagningen där mamman arbetar med patienter som lider av post-traumatisk stress. När Malee senare ser Gus jobba på bygget i skogen blir hon förälskad. Gus är road och besvrad av uppmärksamheten, men går med på att äta picnidlunch med henne vid bygget ibland.

Både Jacob och hans föräldrar saknar Rudy. Mamman blir upprörd när gärningsmännen bara straffas med ett år på ungdomsanstalt och fem års villkorlig dom. Hon vill att de ska dö.

Malee, som brukar tjuvlyssna på sin mammas terapiesessioner, säger att det är viktigt att konfrontera sina problem direkt. Jacob börjar åka ut till ungdomsfängelset för att berätta för Jeff och Kenny hur han känner. Oftast talar han

om att han vill döda dem när de blir frisläppta. Kenny ber honom sluta komma, men å andra sidan väljer han också att tala med Jacob när han kommer. Kenny säger att det är för att få komma ur cellen en stund, men kanske han också behöver tala om Rudys död.

Malee som tjuvlyssnat på Gus terapiesessioner vet att han gillar Blue Oyster Cult. På skolkonserten spelar hon en låt av dem som han tycker om, "Burning for you". Gus säger att hon är fantastisk och tycker att det var synd att hennes mamma missade framträdandet.

Leonard börjar träna och slutar äta dålig snabbmat. Han kastar bort sina yngre systrars Halloween-godis och anklagar sina föräldrar för sin övervikt.

Malee hittar nyckeln till Gus lägenhet och går in. Hon doftar på hans kläder, ligger på hans säng och rotar i hans grejer. Hon hittar en pistol. När Gus kommer hem gömmer sig Malee. Han går in i duschen och gråter. Malee vill trösta honom men vågar inte visa att hon är där. Hon stjälar pistolen och ber Jacob ta hand om den, eftersom hennes egen mamma brukar snoka i hennes saker.

På julen får Jacob massor med fina julklappar. Hans föräldrar berättar också att de länge funderat på att adoptera ett barn. Jacobs kompisar tröstar honom med att det tar flera år att adoptera en vit pojkbaby. Men det tar inte länge förrän föräldrarna tar hem Jacobs nya bror Keith, som visar sig vara afroamerikan. Jacob uppfattar adoptionen som ett svek mot Rudy och är svartsjuk och arg.

Under sina besök på anstalten har Jacob mot sin vilja blivit vän med Kenny. Jacob medger att dödsfallet var en olycka men är ändå lättad när Jeff tar livet av sig i sin cell, eftersom hans mamma upplever att det är rättvist.

Malee tar sig in i Gus lägenhet före han kommer hem, lagar mat och klär av sig för att försöka förföra Gus. Han ringer till hennes mamma, Dr Chung, som kommer efter henne. Senare i terapin säger Gus att det också är hans fel: han visste att Malee var förtjust i honom och kunde kanske ha hållit sig på avstånd. På något sätt, säger Gus, har upplevelsen ändå hjälpt honom komma över sitt ursprungliga trauma. Han har tidigare varit brandman och lider svårt av att en gång ha dödat en flicka som var sönderbränd, döende och led. Malee påminde honom om den flickan, säger Gus: hon ville också att han skulle få hennes smärta att försvinna.

När resten av familjen reser bort några dagar låser Leonard in sin mamma i källaren för att tvinga på henne en bantningskur. Senare på dagen städar han i köket och råkar komma åt gasspisen. Eftersom han inte har något luktsinne märker han ingenting. Mamman ropar från källaren och använder sin stora kroppsvikt till att bryta sig ut. Hon hinner precis rädda Leonard innan han kvävs.

Jacob vill rymma hemifrån och planerar att åka till New Mexico med Kenny. När Kenny blir fri packar Jacob en väska för att ge sig av. Han övertalar Kenny att gena genom skogen. Vid husbygget där trädkojan stod förut skjuter Jacob Kenny med Gus pistol och gräver ned honom i husgrunden. Följande dag gjuts ett betonggolvet över mordplatsen: det verkar säkert att ingen kommer att upptäcka vad som har hänt.

Dr Chung går äntligen med på att låta Malee träffa sin pappa. Malee vet att mötet kan bli en besvikelse men är ändå glad över möjligheten. Leonard förklarar för sin mamma att han är rädd att hon kommer att dö om hon inte ändrar sina matvanor. Mamman går med på att försöka och hela familjen börjar äta hälsosamt. Jacobs mamma verkar äntligen ha hittat

frid, och Jacob sluter fred med sin adoptivbror. Hur han egentligen mår vet vi vid filmens slut inte.

Tiden läker inte alla sår

Tvillingarnas födelsedag och Rudys död infaller vid amerikanska nationaldagen, fjärde juli. Andra högtider som Halloween och julen markerar tydligt tidens gång i filmen. Det brukar sägas att tiden läker alla sår, och nästan alla centrala karaktärer i filmen har också sorger som behöver läkas. Malee saknar sin pappa även om hon vet att han antagligen inte skulle vara ett gott inflytande i hennes liv. Leonard känner sig sviken av sina föräldrar, som tillåtit honom att bli ohälsosamt fet och retard i skolan. Jacob tror att hans föräldrar alltid föredragit Rudy och tyckt att han själv är onormal och besvärlig. Kennys mamma bryr sig inte om honom. Dessa sorger skulle kunna beskrivas som "vanliga", sådana som barnen antagligen skulle kunna komma över så småningom, som en del av processen att bli självständiga från sina föräldrar.

Men filmen behandlar också sådana sår som tiden inte i sig själv kan läka. Malees mamma Dr Chung är expert på post-traumatiskt stressyndrom (PTS), de psykologiska biverkningarna av en svår upplevelse utanför ramen för vanliga mänskliga problem. Ett sådant trauma kan skapas av en olycka, ett oväntat dödsfall eller ett hot mot en själv. De som lider av PTS kan uppleva de svåra känslorna från traumat om och om igen, till exempel som mardrömmar. De försöker ofta undvika tankar och platser som kan förknippas med det svåra och framkalla känslorna igen. Den som lider av PTS kan tappa intresset för saker han tidigare gillat, bli orolig och spänd, lida av sömnproblem och koncentrationssvårigheter.

Sådana reaktioner är normala och förekommer ganska ofta efter svåra upplevelser. I längden kan de tyvärr försäkra problem eftersom undvikandet av minnena gör det svårt att konfrontera och acceptera det som hänt. Det är därför sådana som Dr. Chung behövs – någon som under trygga förhållanden kan hjälpa patienten hitta en väg igenom rädslorna. Gus, som har lidit svårt av minnet av den sönderbrända flickan, arbetar sig under filmens gång igenom en del av sina problem. Men Jeff, pojken som tände på trädkojan och flydde, får inte hjälp med sina skuldkänslor och tar till sist sitt liv i cellen.

Jacobs och Rudys pappa reagerar med en stark vilja att städa ut det gamla och börja ett nytt liv där han inte blir påmind om att Rudy är borta. Han säljer dungen, låter bli att gå på Jeff och Kennys rättegång och städar huset så maniskt att Jacob blir skräm. Tvillingarnas mamma reagerar tvärt om. Hon försjunkar i hämndtankar och förstärker nog inte vilket intryck hon gör på sin son. Bara vännerna lägger märke till hur dåligt Jacob mår, men ingen kommer på att ta honom till Dr Chung.

- Diskussionen om mordet på Kenny kan sättas i ett vidare sammanhang. Diskutera hur traumat har påverkat Jacob och hans närstående, samt de olika karaktärernas uppfattningar om vem som är skyldig till det som har hänt.

- Vad vet vi tittare egentligen om hur Jacob mår? Hur visas i filmen tankarna som snurrar i huvudet på honom om kvällarna? Hur påverkas han av sin mammas ord? Hur tror vi han tolkar sin pappas städmani? Vad tror vi han tycker om sin nya adoptivbror? Innan Rudy dör döljer sig Jacob bakom en hockeymask inspirerad av en mördare. Efteråt bär han den inte, förrän alldeles på slutet. Vad kan det betyda?

- Varför dödar Jacob Kenny om de redan har blivit vänner (har de det)? Och efter att han tydligt redan har accepterat att Rudys död var en olycka? Har Malees råd, att konfrontera problemet, varit bra eller dåligt?

Eleverna vill antagligen diskutera huruvida mordet på Kenny är rätt eller fel. En viktig term att ta upp i sammanhanget är vigilantism. En vigilante, t ex en cowboy, superhjälte eller hämnare, går utanför lagen för att ta rätten i egna händer. Vem är skyldig till Rudys död? Vem är skyldig till Kennys?

- Diskutera vad vi vet om de olika karaktärernas uppfattningar.

- Mot slutet av filmen säger Jacobs mamma att hon vill att Kenny dö, även om tanken är "okristlig". Hon säger att Jacob kommer att förstå det när han växer upp. Vad är det hon menar att Jacob kommer att förstå? Menar hon bokstavligen att hon vill att en liten pojke i Rudys ålder ska dö? Om Jacob främst dödar Kenny för att göra sin mamma glad, tror ni att han berättar för henne vad han har gjort? Vet eller gissar mamman i de sista bilderna vad som har hänt?

En vigilante agerar ofta enligt en av världens äldsta rättvisepinciper, som finns nedskrivna redan i Hammurabis lagar från 1700-talet f.Kr (och senare i andra Mosebok i Bibeln). "Öga för öga, tand för tand". Jacobs mamma tror definitivt på den principen: de som har förorsakat ett dödsfall skall själva dö, tycker hon.

- "Lika för lika" verkar ju vid första anblicken rättvist, men nästan alla moderna samhällen har frångått den principen i sina rättsystem. Diskutera nackdelarna med principen.

- Moderna rättsväsenden är skapade för att inte t ex familjer ska hämnas oförrätter själva. Vilka är fördelarna med att låta staten skipa rättvisa i stället för att göra det själv? Vilka är nackdelarna? Om frågeställningen känns svår kan man föreställa sig skolan som ett samhälle och lärarna som domare och poliser.

Barn och vuxna

Det som främst får tolvåringarna i filmen att kännas som barn är att de inte är särskilt bra på att föreställa sig konsekvenser. Malee förstår inte vilken fara hon utsätter sig för när hon stjälar ett skjutvapen eller klär av sig inför en halvfrämmande man. Jeff och Kenny tänker inte på att någon kan dö när de leker med elden. Jacob förstår inte att traumat av att ha dödat någon kan bli en mycket tyngre börda än förlusten av brodern. Den enda konsekvensen han nämner är möjligheten av fängelse, att han liksom Jeff och Kenny antagligen inte skulle få sitta särskilt länge.

I Sverige är straffbarhetsåldern 15 år (det som förr kallades "straffmyndig"). Den som är under 18 kan inte dömas till fängelse. Unga människor bedöms annorlunda för att man antar att de inte förstår skillnaden mellan rätt och fel – med andra ord, de förstår inte de fullständiga konsekvenserna av sina handlingar. Dessutom anses i vårt samhälle att vissa typer av straff i stället för att lära barn en läxa snarare skadar dem för livet.

- Barnen i filmen passerar många olika riktpunkter på vägen mot vuxenlivet. Första menssen, att förlora en närstående, att inse att ens föräldrar kan ha fel, första kärleken, uppror mot

föräldrarna, att lära sig av sina erfarenheter, att systematiskt jobba mot ett mål. Kommer ni på fler? Är vissa av dessa mer betydande än andra?

Kategorier som "barn", "ungdomar" och "vuxna" är kulturella, och varierar i olika samhällen och i olika tider. Just "ungdomar" har inte funnits särskilt länge – för bara hundra år sedan gick man också i Sverige direkt från barn till vuxen.

- Är en tolvåring ett barn? Kan 15-åringar skilja på rätt och fel? Borde Jeff och Kenny straffas som vuxna för sin mordbrand? Förstår Jacob vad han gör? Borde han straffas för överlagt mord?

De vuxna i filmen betar sig trots sin livserfarenhet egentligen inte mycket mognare är barnen. De verkar inte tänka på konsekvenserna av vad de säger till barnen och varann. Gus låter Malee bli kär i honom. Dr Chung är inte uppmärksam på hur ensam hennes dotter känner sig och Malees pappa har övergivit sin dotter. Leonards mamma ignorerar till och med doktors kommentarer om hur farlig fetman är för hennes son. Jacobs föräldrar favoriserar möjligen Rudy. Efter hans död går de så upp i sin egen sorg att de inte alls verkar förstå att Jacob behöver hjälp mer än en ny bror.

- Hur mycket ansvar bär föräldrarna för sina barns problem? Kunde tragedierna ha förhindrats?

- Mot slutet av filmen säger Jacobs mamma så här: "Man gör vad man kan som förälder och man gör inte alltid rätt val." Varför kräver vi mer ansvar av 42-åringar än av tolvåringar? Är det rättvist? Blir man automatiskt klokare av att leva länge eller få barn? Åtminstone Leonards och Malees föräldrar lär sig av sina misstag. Kanske ett steg från "barn" till "ungdom" är att ens roll i familjen förändras från den som alltid lär sig av de vuxna till en som kan lära de vuxna något. Den förändringen kan kännas jobbig både för ungdomarna och föräldrarna. Diskutera varför.

Produktionsuppgifter

USA 2005

Twelve and holding

Manus: Anthony Cipriano

Regi: Michael Cuesta

Foto: Romeo Tirone

Klippning: Eric Carlson, Kane Platt

I rollerna

Leonard Fisher – Jesse Camacho

Jacob Cargies – Conor Donovan

Malee Chung – Zoe Weizenbaum

Jim Carges – Linus Roache

Carla Chung – Annabella Sciorra

Gus Maitland – Jeremy Renner

Ashley Carges – Jayne Atkinson

Tekniska uppgifter

Speltid: 91 min

Format: Vidfilm

Ljudsystem: Dolby Digital

Censur: från 11 år

Svensk premiär: 7 juli 2006

Distribution

Noble Entertainment Box 7130 103 87 Stockholm Tel: 08-450 48 90, fax: 08-450 48 99, e-mail: infonobleentertainment.com